

BİR HALKLA İLİŞKİLER FAALİYETİ OLARAK BİLGİ EDİNME HAKKI VE UYGULANABİLİRLİĞİ: ERCİYES ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Metin IŞIK*
Emel TANYERİ**

ÖZET

Bilindiği üzere Türkiye’de Bilgi Edinme Kanunu 2003 yılında kabul edilerek, 2004 yılında uygulamaya konulmuştur. Demokratikleşme adına büyük önem taşıyan bu kanunun ülkemizde yeterli bilinirlik ve uygulanabilirlik düzeyine ulaşip ulaşmadığının sorgulanması gereği ortaya çıkmaktadır. Çalışmayla Bilgi Edinme Kanunu’nun vatandaşlar tarafından tam olarak bilinip bilinmediğinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Bu bağlamda araştırma kapsamında ilk olarak Erciyes Üniversitesi Bilgi Edinme Birimi’ne yapılan başvurular incelenmiş, ikinci aşamada ise yüz yüze görüşme tekniği ile akademik ve idari personeli kapsayan 110 kişiye anket uygulanarak Kanun hakkındaki düşünce ve izlenimleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmayla katılımcıların “yasa ve uygulamada eksikliklerin var olduğu ve bu nedenle kanunun ülkemizde layıkıyla uygulanmadığını düşündükleri” sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Halkla İlişkiler, Bilgi Edinme Hakkı, Bilgi Edinme Kanunu, Erciyes Üniversitesi, Kamu Yönetimi

AS A PUBLIC RELATIONS ACTIVITY RIGHT TO INFORMATION AND IT’S APPLICABILITY: AN EXAMPLE OF ERCİYES UNIVERSITY

ABSTRACT

As is known, “Right To Information Act” is accepted in 2003 and made applicable in 2004 in Turkey. The Act is interrogated in terms of awareness and applicability in our country is critically important for being democratic. In this study in order to reveal right to information act is known or not by citizens is aimed. An example of Erciyes University first of all applications to information unit are investigated and then 110 people from the university personnel are conducted a poll to reveal their opinions and impressions about the right to information act. At the end of the study the findings show that contents of act and it’s application are not efficiency so right to information act is not implemented thoroughly.

Key Words: Public Relations, Right to Information, Right to Information Act, Erciyes University, Public Administration.

---

* Doç. Dr. Erciyes Üniversitesi, İletişim Fakültesi

** Araş. Gör. Erciyes Üniversitesi, İletişim Fakültesi

GİRİŞ

İçerisinde bulunduğumuz 21. yüzyıl değişimin ve gelişimin esas alındığı bir dönem olmakla birlikte bireylere de özgürlük ve haklar konusunda önemli ayrıcalıklar sağlamaktadır. Yasal haklar, uluslar arası anlaşmalar, evrensel bildiriler bireylere bilgiye ulaşmanın yolunu açmakta, bireysel hakların sınırlanmasını önlemekte ve bu yolla demokratikleşme ve özgürleşme adına önemli ivmeler kazandırmaktadır. Bunun yanında özellikle 1960'lı yıllardan sonra etkisini göstermeye başlayan sistem yaklaşımı, bireyler gibi kurumları da açık bir sistem olarak görmekte ve çevreyle etkileşimlerinin ve iletişiminin kaçınılmaz olduğunu vurgulamaktadır. Nitekim önceleri dünya genelinde ağırlıklı olan kapalı kutu yönetim tarzı, 1929 ekonomik bunalımından sonra terk edilmeye başlanmış ve açık iletişimin gerekliliği, küreselleşmenin bir ağ gibi ulusların çevresini sarması ve özellikle bu yolla rekabetin kızışması öncelikli olarak özel kuruluşlarda ve daha sonraları kamu kuruluşlarında çift yönlü iletişim ve halkla ilişkilerin çok mühim bir ağırlığı olduğuna dikkat çekmiştir. Zira çağdaş yönetim anlayışının gereği yönetimde esneklik ve açıklık (saydamlık) ilkeleridir. Bu bağlamda geride bıraktığımız yüzyılın rağbet edilen eğilimleri olarak postmodern yönetim, toplam kalite yönetimi ve yeni kamu yönetimi anlayışında da bu olgular temel alınmaktadır (Aydın, 2004: 49). Günümüzde genel anlamda, özellikle demokratik ülkelerde yönetimde kapalılık azalmakta, açıklık ilkesi de giderek ön plana çıkmaktadır. Kamu yönetiminin, kimi ülkelerde hakim olan eleştirilemez, sorgulanamaz egemen görünümü kapalı ve otoriter bir kurum niteliğinden, saydamlık, hesap verilebilirlik ve toplumla bütünleşmeyi esas alan bir kuruma dönüşmesi sağlanmaktadır (Eryılmaz, 2004: 54).

Kamu yönetiminde halkla ilişkilerin boyutları olarak, yönetilenin aydınlatılması, eylem ve uygulamaların açıklanması, bilgi aktarımı, ihtilaflı konularda hesap verme ve hizmetleri toplumla paylaşma (Kazancı, 1978: 35) son derece önemlidir. Uluslararası boyutta da ortak oluşumlarla bu bilincin yerleştirilmesi adına faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Örneğin Uluslararası Şeffaflık Örgütü (Transparency International) gibi, şeffaflık alanında gelişmeyi küresel olarak sağlamak amacıyla çalışan kuruluşların (Aydın, 2004: 51) yanında özel amaçlı çıkarılmış yasalarda bir halkla ilişkiler uygulaması olarak yönetimle yönetilen arasındaki diyalogu sağlamak ve katılımcı ve adil bir yönetime zemin hazırlamaktadır. Bunlardan biri olarak ülkemizde 2004 yılında yürürlüğe giren 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kamu yönetiminde yöneten-yönetilen arasındaki engellerin kaldırılarak şeffaf iletişimin sağlanması adına kamu yönetimine de işlerlik sağlayan önemli bir uygulamadır. 2006 yılında yayınlanan genelge ile vatandaşla devlet arasındaki iletişim kanallarının açık tutularak müracaatların her zaman ve her yerden yapılabilmesinin sağlanması ve cevapların da hızlı, etkin ve daha ekonomik bir şekilde verilmesinin önu açılmıştır. Bu bağlamda

çalışmanın temel amacı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun uygulanabilirliğini Erciyes Üniversitesi örneğinde ortaya koymaktır.

1. İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Bir yöneticilik sanatı olarak halkla ilişkiler yüzyıllardır uygulanmasına karşın yeni bir ilgi alanı olarak incelenmesi ve diğer disiplinlerden ayrıldığı noktaların belirlenmesi çalışmaları oldukça yenidir (Kazancı, 2004: 5). Halkla ilişkilerin 20.yy'da çok fazla önem ve işlerlik kazanmasının nedenini kamu ve özel kesim örgütlerinin toplumsal sorumluluk duygularının güçlenmesine, çevrelerine karşı daha çok duyarlılıklarına, devletin görevlerinin giderek çoğalmasına, etkileşim olanaklarına ve dolayısıyla teknolojik gelişmelere bağlamak mümkündür (Ertekin, 2000: 11-18). Özellikle neoliberal politikalarla etkinlik kazanan özel kesim ve küreselleşmeyle kızışan rekabet ortamı da halkla ilişkileri mecbur kılmaktadır (Kazancı, 2004: 243). Ekonomik nedenlerle özel kesimde değer kazanan halkla ilişkiler kamu kesiminde de yöneten-yönetilen ya da yönetim- halk arasındaki ilişkiyi düzenlemesi ve iletişim sağlaması noktasında son derece önemlidir. 1971 tarihli İdari Reform Danışma Kurulu Raporu'nda; halkla ilişkiler, halkla olumlu ilişkiler kurmak ve sürdürmek, halkta yönetime karşı sempati yaratma amacıyla girilen faaliyetler bütünü olup halkı idari faaliyetlerle yakından ilgilendiren çabaları da içermekle birlikte esas olarak idari faaliyetler hakkında halkı aydınlatma ve yönetilenlerin tepkileri hakkında idareye bilgi verme amacını taşımaktadır (TODAİE, 1972: 72). Grunig'in (2005:20) tanımındaysa halkla ilişkiler kamunun çıkarlarına hizmet etmek, örgütlerle kamuları arasındaki karşılıklı anlayışı derinleştirmek ve toplumsal sorunlarla ilgili tartışmaların bilginin ışığında gerçekleşmesine katkıda bulunma amacı taşıdığı belirtilmektedir.

Dünya genelinde demokratik yönetimlerin yaygınlaşarak işlerlik kazanmasıyla ve çok partili siyasi hayata geçişle birlikte iktidarların halkın tepkisine daha duyarlı olmak zorunda kalmaları ve hızla değişen sosyo ekonomik yapının gerisinde kalan kamu yönetimi sisteminin halkın beklentilerine cevap vermemesi ve yoğun yakınmalara yol açması nedeniyle hükümet programları ve kalkınma planlarında halkla ilişkilere dolaylı ve dolaysız olarak yer verilmiştir. Nitekim halkla ilişkiler çalışmalarının ne kadar önemli bir yönetim eylemi olduğu gerçeğinin kamu ve özel sektör kuruluşlarınca benimsenmesi ile hemen hemen tüm organizasyonlarda H.İ birimleri faaliyete geçirilmiştir (Başbakanlık, 1994: 119). Özellikle kamu yararı ilkesi benimseyen ve topluma hizmet götürmeyi amaçlayan kamu kuruluşlarında düzenli ve planlı bir biçimde yürütülen halkla ilişkiler çalışmaları, kuruluş adına halkta destek ve güven sağlamaya yönelik olumlu görüntünün yaratılması ve kuruluşun hizmet politikalarının halk beklentileri doğrultusunda geliştirilmesi ve uygulamaların bu politikalarla daha etkili hale getirilmesine katkı sağlamaktadır (Yalçındağ, 1987: 59). Nitekim halkla

ilişkilerin önemli bir bölümü, belli bir örgüt ya da merkezden çevreye bilgi vermek ile ilgilidir ki bu da halkla ilişkilerin baskın rolüdür (Kazancı, 1978: 8).

1980’li yıllarla beraber ortaya çıkan yönetim anlayışında da, devleti nicel anlamda küçülterek nitel anlamda etkin ve verimli kılmak, vatandaşların yönetime katılımlarını geliştirmek ve devleti esas işlerine yönlendirme amacı taşımaktadır (Hız ve Yılmaz, 2004: 37).

1991 yılında Christopher Hood tarafından yazılan makaleyle literatüre giren Yeni Kamu Yönetimi Kavramı kuramsal temel olarak “işletmecilik anlayışına” dayanır (Sözen, 2005:54-57). Rekabet ortamında yaşanan girişimlerle kamu sektörünün özel sektörün rüzgarından esinlenmesi ve devletin yükünün hafifletilmesi gerekliliği çerçevesinde minimal devlet anlayışı yeni kamu yönetimi kavramına önem kazandırmıştır. Yeni kamu yönetimi anlayışı çerçevesinde merkezîyetçiliğin ve kırtasiyeciliğin azaltılması, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, yolsuzlukla mücadele edilmesi, kamu yönetiminde kalite standartlarının belirlenmesi ve bu standartlara uygunluğun denetlenmesi gibi ölçümlerin yanında yönetimde hesap verilebilirliğin artırılması ve bu yolla yönetimde vatandaşa karşı olan duyarlılığın geliştirilmesi (Ömürgönülşen, 1997:517-66) benimsenmesi istenen ölçütler arasında yer almaktadır. Yine bu anlayış kapsamında “hesap verilebilirlik” kavramı da farklı bir boyut kazanmaktadır. Artık kamu yöneticileri sadece kural ve prosedürlere uymak suretiyle sorumluluklarını yerine getirmiş sayılmamakta sonuçlardan da sorumlu tutularak kendilerine yetki devri ve yönetme serbestisi sunulmaktadır (Sözen, 2005: 88-89).

Yöneticileri sorumlu tutmak yanında bürokrasinin vatandaşlar tarafından denetimine imkân sunulması da yeni kamu yönetimi anlayışının üzerinde durduğu önemli noktalardan biridir. Nitekim hesap verilebilirliğin sadece yönetimin alacağı kararlarla değişmeyeceği aynı zamanda kendini açık olmaya zorlayan bir kamuoyu gerekliliği (Kazancı, 2004: 74) son derece mühim bir olgudur. Zira içinde bulunduğumuz dönem itibariyle etkin olan ve gelecekte de çok daha etkinlik kazanacak insanın egemenliği (Kazancı, 2004: 21) olgusudur. Özellikle demokrasi ve insan hakları anlayışındaki değişim ve gelişimler yönetim-birey ilişkilerini de derinden etkilemiştir ve etkilemektedir. Yönetim olayının sadece yönetilenlere has bir meşguliyet alanı olmaktan çıkıp; örgüt yöneticileri, çalışanları, kamu hizmetiyle ilgisi olan kişi ya da gruplarla paylaşılması gereken bir güç ve yetki alanı olduğunun anlaşılması yönetimde açıklık, hesap verme, bilgi edinme gibi kavramları ön plana çıkarmaktadır (Saran, 2004: 41). Nitekim bilgi toplumunda sanayi toplumunda görülen çatışmacı ilişkiler yerine, işbirliği, uzmanlaşma, karşılıklı kontrol gibi çok aktörlü süreçler önem kazanmaktadır ki bilgi edinme, saydamlık, yönetime katılma ve üçüncü sektörün sürece katışması gibi uygulamalar, bireylerin ve toplumun kamu yönetimi karşısındaki gücünü arttırmaya yönelik gelişmelerdir (Eryılmaz, 2004: 53).

Doğrudan yönetim, yönetimde açıklık (Akıllıoğlu, 1991: 1) ve bilgi edinme hakkı gibi yeni yaklaşımlar oluşmasında bu alandaki gelişmelerin büyük ölçüde etkisi olmuştur. Halkın yerine tek tek bireylerin muhatap alınmasında, vatandaş yerine tüketici kavramının kabullenilmesinde yine demokratik değerlerdeki gelişmeler etkilidir (Al, 2007: 106). İşte bu gelişmelerden hareketle vatandaşın bilgi edinme yollarını kolaylaştırmak suretiyle gerçekleştirilen açıklık ve saydamlığa ilişkin düzenlemelerden (Sözen, 2005: 90) biri olarak Bilgi Edinme Hakkı ülkemizde 4982 sayılı yasa ile TBMM Genel Kurulu'na kabul edilmiştir. 24.10.2003 tarihinde resmi gazetede yayınlanan yasa 24 Nisan 2004 tarihinden geçerli olmak üzere yürürlüğe girmiştir (Hız ve Yılmaz, 2004: 53). Gelişmelerin başlangıç boyutuna bakıldığında Türkiye-AB ilişkileri ilk olarak göze çarpmaktadır. Özellikle Türkiye'nin AB'yi daha çok ekonomik bir ortaklık olarak görmesi nedeniyle ağırlıklı olarak ekonomik alanda geliştirilmeye çalışılan reformların yanında AB'ye tam anlamıyla uyum sağlama noktasında siyasi ve sosyal yeterliliklerin de yerine getirilmesinin kaçınılmazlığı (Ömürgönülşen ve Öktem, 2003: 447) ortadadır. Nitekim Maastricht, Kopenhag ve Helsinki kriterleri kapsamında tam üyelik için istenen koşullar arasında kamu yönetiminin yönetim düzeyinde iyileştirilmesi ve geliştirilmesi adına çok sayıda reform gerçekleştirilmesi teşvik edilmiştir (bkz AB komisyonu, 2002a ve 2002b ve AB Konseyi 2003). Bu noktada önemli çalışmalar bulunmakla birlikte öncelikli olarak kamu hizmetlerinde vatandaş odaklı yönetimin geliştirilmesi adına önemli adımlar atılmıştır (Toker ve Ekici, 2003: 25). İçişleri Bakanlığı vatandaş odaklı yönetim anlayışının yerleştirilmesi için yayınladığı 07.05.2002 tarih ve 467 sayılı Genelge'de:

“Kanunen “gizlilik” özelliği bulunanlar hariç, vatandaşların hizmetlerle ilgili tüm bilgi ve belgelere ulaşabilmesi sağlanacak, bu amaçla internet teknolojilerinden azami ölçüde faydalanılacak ve ayrıca talep eden bütün vatandaşlara bu belgelerin birer örneğinin verilmesi sağlanacaktır” (Toker ve Ekici, 2003: 17) ifadesi yer almaktadır. Bu noktada çalışmamızla alakalı olan bilgi edinme hakkı yasa olarak çıkarılmadan önce katılımcı yönetim anlayışı sağlama adına adımlar atılmaya başlandığı görülmektedir.

Uluslararası boyutta çeşitli aşamalar ve süreçlerden geçerek ülkelerin vatandaşlarına kazandırılmaya çalışılan bilgi edinme hakkının temel dayanağı Birleşmiş Milletler Evrensel Bildirgesi'ne dayanmaktadır. 10 Aralık 1948 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen Birleşmiş Milletler Evrensel Bildirgesi'nin 19. Maddesinde ise, “Herkesin fikir ve anlatım özgürlüğüne hakkı vardır; bu hak fikirlerinden ötürü rahatsız edilmemek, ülke sınırları söz konusu olmaksızın bilgi ve görüşleri her yoldan aramak, almak ve yaymak özgürlüğünü kapsar” hükmü yer almaktadır. Bu maddede göstermektedir ki bilgi edinme hakkı bireyin en temel hakkıdır ve demokrasilerin vazgeçilmezidir. İnsan hak ve özgürlüklerine değer veren oluşumların kayıtsız bu hak ve özgürlüğü vatandaşlarına sunması gerekir. Temeli bu bildirgeye dayanan hak, zamanla geliştiren uluslararası

sözleşmeler ve bildirgelerle (bkz Avrupa Konseyi Kararları, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi) yeni boyutlar kazanmış bilgi edinme, yayma ve bilgiye ulaşma yolları bireyin en doğal hakkı olarak görülmüş ve güvence altına alınmak istenmiştir. Demokrasinin vazgeçilmez olan bu hakkın bireylere sunumu hiç kuşkusuz o ülkenin hukuk kurallarına yaklaşımla da alakalıdır. Yeni kamu yönetimi anlayışının itici gücü, yönetimin etkinliğe ulaşabilmesi adına hesap verilebilir kılınmasıdır. AB yolunda ilerlemekte olan bir Türkiye'nin şeffaf ve hesap verilebilir, etkin ve verimli bir kamu yönetimine sahip olması mecburdur. Bu yöndeki beklentiler doğrultusunda önemli mesafeler alınmış olmakla beraber (Hız ve Yılmaz, 2004: 45) bilgi edinme hakkının bireylerin kullanımına sunulması olumlu bir gelişme olup, yasadaki çok ve değişik sayıda sınırlamalarla (Kazancı, 2004: 83) yasanın anayasal dayanağı olmaması (Yıldırım, 1998:229; Özkan, 2004: 33; Yalçınbayır, 2004: 8) sebebiyle güvence altında bulunmaması yasaya ilişkin açmazlardandır.

Siyasal süreç ne kadar belli kategoriler çerçevesinde işlese de toplumsal barışı sağlama adına yürütme organının halkı tanıma ve bilgi akımını sağlama yol ve yöntemlerini doğal bir süreç durumuna getirmesi gerekmektedir (Yalçındağ, 1987: 83). Temsili demokratik siyasal yapılarda ve ilgili olarak kamu yönetiminde, vatandaşların kamu politikalarının belirlenmesi ve kamu hizmetlerinin yürütülmesiyle ilgili aşamalara doğrudan katılabilmeleri, sistemin işleyişi hakkında bilgi edinebilmeleri ve denetim gücünü kullanabilmeleri pek mümkün olmamaktadır (Saran, 2004: 42). Nitekim kamu kuruluşlarında halkla ilişkiler hizmetlerinin demokratik yapıya uygun, etkin olarak sürdürülebilmesi için vatandaşların kuruluşla olan ilişkisinde bilinç ve bilgi seviyesini yükseltmek ve vatandaşın dilek, yakınma ve taleplerini süratli ve sağlıklı biçimde cevaplandırılmasını sağlamak (Başbakanlık, 1994:127-128) gerekmektedir.

4982 Sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu

Halkla ilişkiler birimlerinin faaliyete geçip yaygınlaşması kadar halkla ilişkilerde uygulanan metotlar, tercih edilen politikalar da oldukça önemlidir. Zira halkla ilişkiler, temelinde etik kurullarla bütünleşmiş, açık iletişim ve güvene dayalı ve kamu yararı ilkesini benimsemiş bir alandır.

Bilgi edinme hakkı idarenin elinde tuttuğu belgelere ulaşabilme serbestisi olup (Eken, 1998: 1214) idarenin yürüttüğü ve yürütmekte olduğu işlemler hakkında bireyin bilgi almasını ve belge elde etmesini sağlayan temel bir insan hakkı (İyimaya, 2003: 41) olarak tanımlanabilir. Vatandaşa devleti denetleme hakkı veren ve bu sayede devletin de halkla ilişkiler yapmasını zorunlu kılan bilgi edinme hakkı, kanun olarak da (Canöz, 2008:151) halkla ilişkiler ve kamu yönetimi açısından ciddi bir uygulamadır. Nitekim yeterli ve sağlam bilgi edinemeyen birey ve toplumların özgür olmaları beklenemez. Bu yönüyle bilgi edinme hakkı her insanın ihtiyaç duyduğu hava gibidir ki bu konuda bir çok ülkede idarenin elinde bulunan

bilgi ve belgelere erişime imkan tanıyan kanuni düzenlemeleri yapılmış ve yapılmaktadır (Kaya, 2005: 25). Kabul edilmesine ilişkin çeşitli komisyon ve aşamalardan geçen 4982 sayılı yasa 9.10.2003 tarihinde kabul edilmiş, 24.10.2003 tarihinde 25269 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmış ve altı aylık süre zarfının geçmesinden sonra 24.4.2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Hız ve Yılmaz, 2004: 53). Yasada birinci bölümde, Amaç, Kapsam ve Tanımlar; ikinci bölümde Bilgi edinme Hakkı ve Bilgi Edinme Yükümlülüğü; üçüncü bölümde Bilgi Edinme Başvurusu; dördüncü bölümde Bilgi Edinme Hakkının Sınırları; beşinci bölümde ise Çeşitli ve Son Hükümler yer almaktadır¹. Kanunun amacı demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun kişilerin bilgi edinme hakkını kullanmalarına ilişkin esas ve usulleri düzenlemek (Madde 1) olarak belirtilmektedir. Kanun kapsam itibarıyla kamu kurumları, kuruluşları ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını (Madde 2) kapsamaktadır. 3.maddede yer alan tanımlarda bilgi edinme başvurusu yapacak bütün makam ve mercileri kurum ve kuruluş; bilgi edinme hakkını kullanarak kurum ve kuruluşlara başvuracak gerçek ve tüzel kişiler olarak başvuru sahibi; kurum ve kuruluşların sahip oldukları kayıtlarda yer alan kanun kapsamındaki her türlü veri olarak bilgi ve yazılı, basılı veya çoğaltılmış dosya, evrak, kitap, dergi, broşür, etüt, mektupi program, talimat, kroki, plan, film, fotoğraf, teyp, video kaseti, harita, elektronik ortamda kaydedilen her türlü bilgi, haber ve veri taşıyıcıları olarak belge; istenen bilgi veya belgenin niteliğine göre başvuru sahibine verilecek izinler olarak bilgi ve belgeye erişim; itirazları reddedilen başvuru sahiplerinin itirazda bulunabilecekleri yer olarak bilgi edinme değerlendirme kurulu tanımlanmıştır (Madde 3).

İkinci bölümde yer alan dördüncü maddede bilgi edinme hakkına sahip olan kişiler, beşinci maddede ise bilgi verme yükümlülüğünde bulunan kurum ve kuruluşların yükümlülüklerinin sınırları çizilmektedir.

Üçüncü bölümde yer alan altıncı madde başvuru usulünü belirtirken başvuru esnasında gereken bilgi ve belgelerle başvurunun dilekçe veya elektronik ortamda yapılabileceğine ilişkin sınırlar belirlenmektedir. Yedinci maddede istenecek bilgi veya belgenin niteliği belirtilmekte ve ayrı bir araştırma ve çalışma gerektirecek bilgi ve belgeler için olumsuz yanıt verileceği belirtilerek sınırlandırma çizilmektedir. Sekizinci madde kurum ve kuruluşun yayımladığı veya kamuya açıkladığı bilgi veya belgeler için başvuru yapılamayacağı belirtilmektedir. Devamında yer alan dokuzuncu madde gizli bilgi ve belgeler hakkında sınırlar çizmekte, onuncu maddede ise bilgi ve belgeye ne şekilde erişim sağlanacağı belirtilmektedir. On birinci madde bilgi ve belgeye erişim sürelerini; on ikinci maddede başvuruların cevaplandırılma usulleri, on üçüncü maddede başvurusu reddedilen başvuru sahiplerinin itiraz hakları ve usulleri ve on dördüncü maddede itirazın yapılacağı bilgi edinme değerlendirme kurulu hakkında bilgi verilmektedir.

¹ (www.mevzuat.gov.tr).

Dördüncü bölümde ise bilgi edinme hakkının sınırları çizilerek madde on beş- yirmi üçüncü maddelerde yargı denetimi dışında kalan işlemlerin, devlet sırrına, ülkenin ekonomik çıkarlarına, istihbarata, idari soruşturmaya, adli soruşturma ve kovuşturmaya ilişkin bilgi ve belgelerin, özel hayatın, haberleşmenin, ticari sırrın gizliliğine aykırı bilgi ve belgelerin hak kapsamına dahil edilmediği, fikir ve sanat eserlerin de ilgili kanun hükmünce değerlendirilmesi gerektiği yer almaktadır. Dördüncü bölümün devamında kurum içi düzenlemeler ve görüş notları, tavsiye ve mütalaa talepleri, gizliliği kaldırılan bilgi ve belgelerle ilgili maddeler yer almaktadır. Son olarak beşinci bölümde ise cezai hükümlere, yönetmeliğe, yürürlüğe ve yürütmeye ilişkin hükümler yer almaktadır.

Kanun hükümlerinden hareketle Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun işlevsel açıdan bireylerin ve dolayısıyla toplumun bilgilendirilmesine katkı sağladığı ve bu yolla bireylerin kendileri hakkında devlet tarafından tutulan verilerin erişimine imkân tanıdığı (Soykan, 2006: 41-59) söylenebilir. Nitekim bireylerin talepte bulunması yoluyla birey ve devlet karşı karşıya gelmektedir. Bu karşılaşmanın hem birey hem de yönetim açısından olumlu bir sürece dönüştürülmesinde yasayı anlayan bireylerle, yasayı layıkıyla uygulayan yönetimin gerekliliği kaçınılmazdır. İdarenin denetlenmesi ve bireyin hak ve özgürlüklerle güçlenmesi ve gelişim kat etmesi adına yasanın içeriğine sadık olarak uygulanması gerekmektedir ki bu konuda ülkemizde ciddi bir eksiklik bulunmaktadır. Bu noktada Konya örneğinde yapılan bir araştırmada bilgi edinme hakkının yönetsel zihniyet tarafından eksik uygulanmasında demokrasi sorunu, değişime direnç gösterme, insan haklarının gelişmeme sorunu, yönetimin kendini halka karşı sorumlu hissetmeme gibi etmenler yer alırken, yönetilen açısından da kanunun kendisinden ve içeriğinden haberdar olma düzeyinin düşüklüğü (Arklan, 2009: 395-408) eksikliğin gerekçelendirilmesi adına göze çarpan etmenler arasındadır. Yine kanunun içeriğinden mütevellit hangi bilgi ve belgelerin açık veya kapalı olduğuyula, sır ve gizlilik kavramlarının net bir biçimde tanımlanmamış olması mevzuattaki düzenlemelere ilişkin handikaplardan biridir (Hız ve Yılmaz, 2004: 58). Zaten kamu yönetimindeki aksaklıkların önemli bir sebebi olarak özellikle kanunlarda ve yönetimin iç dinamiğinde bir gelenek olarak yerleşmiş gizlilik kavramından (Kazancı, 1980: 17) bahsedebilmek mümkündür. Özellikle bir kamu kuruluşu olarak yasanın üniversitelerde uygulanması da oldukça önemlidir. Nitekim yetişmiş insan gücü insanlığı aydınlatan ve ona yol gösteren temel kaynaktır. Bu güç ise ancak iyi bir eğitimle sağlanabilir ki bunun içinde üniversiteler eğitim öğretim görevini yüklenen ulusal kuruluşların başında yer alır (Tekinel vd, 1987: 86). Topluma ışık tutan bu yapıların hiç kuşkusuz araştıran, soran, hak arayan bireylerden müteşekkil olması toplumun bilinçlenmesi ve kanunun amacına hizmet edecek şekilde uygulanabilirliğini sağlaması adına gereklidir. Konuya ilişkin çalışmalara bakıldığında 2009 tarihinde Atatürk tarafından hazırlanan yüksek lisans tezinde Niğde Üniversitesi genelinde Bilgi Edinme

Hakkı Kanunu'nun kullanılabilirliği analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bilgilere göre Mayıs 2005 Haziran 2008 yılları arasında Bilgi Edinme Birimine 1425 adet başvuruda bulunulmuştur. Bu başvurularda (%45,69) oranla personel ilk sırada yer almaktadır. Takiben öğrencilerin ve vatandaşların başvurularının yer aldığı birimde elde edilen önemli sonuçlardan biri de birime yapılan müracaatların yönetime katılma ve denetim işlevinden ziyade daha çok kişisel bilgilere erişim amacıyla yapılmış olduğudur.

Gerekli bilgi ve dokümanlara ulaşılmadan, müzakere, danışma, toplantılara katılım olmadan “yönetime katılmak”tan bahsedilemez (Eken, 1994: 38). Bu açıdan bilgiye erişim ve bilginin kullanımı yöneten ve yönetilenler açısından işlevsel bir nitelik taşımaktadır.

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ

Önemli bir kamu kuruluşu olarak topluma yön verecek üniversitelerde de halkla ilişkilerin işlevselliği oldukça önemlidir. Nitekim üniversiteler topluma ışık tutan, ülkenin kalkınması ve toplumların gelişiminde lokomotif görevi yapan çok önemli kuruluşlardır. Bu kuruluşlar içerisinde de halkla ilişkiler uygulaması olarak bilgi edinme hakkı ve kullanılabilirliği hakkını arayan, yönetime katılan, araştıran, sorgulayan, eleştiren bireylerin yetişmesi ve ülkenin kalkınması açısından son derece önem taşımaktadır. Ama ne yazık ki çok sayıda kamu kuruluşunda olduğu gibi üniversiteler genelinde de yasanın içeriği, kullanımı ve rağbet edilebilirliği adına yönetim ve yönetilenden kaynaklanan ciddi eksiklikler dikkat çekmektedir. Somut bir örnek sunma adına çalışmanın uygulama bölümünde yer alan Erciyes Üniversitesi örneği yer almaktadır. Çalışma ile Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun ülkenin kalkınması adına önemli sorumlulukları olan üniversitelerde personel ve öğrenciler tarafından gerektiği gibi bilinmediği ve kullanılmadığı varsayımı test edilmektedir.

Araştırma sonucu elde edilen veriler kamu kuruluşunda görev yapan akademik ve idari personel ve öğrencilerin hak sahibi oldukları bu yasaya bakış açılarını gösterme ve elde edilen veriler neticesinde yetkililere yasanın daha işlerlik kazanması adına fikir sağlama noktasında önem taşımaktadır.

3. YÖNTEM

Araştırma kapsamında Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun bir kamu kuruluşu olarak üniversitelerde amacına uygun olarak kullanılıp kullanılmadığına ilişkin incelemelerde bulunmaktadır. Üniversiteler bir kamu kuruluşu olmanın da ötesinde topluma ışık tutan, ülkenin kalkınmasında lokomotif görevi olan son derece önemli oluşumlardan biridir.

Bu sebeptendir ki demokratikleşme, şeffaflaşma ve hesap verilebilirlik adına bu hakkın üniversite nezdinde layıkıyla uygulanması oldukça mühimdir.

Araştırma Erciyes Üniversitesi örneğiyle sınırlı tutulmuştur. Nitekim Üniversite'nin Bilgi Edinme Birimi'nden 2008 yılına ilişkin veriler alınmıştır. İlk olarak bu verilerin bir analizi yapılmıştır. İkinci aşamada ise 110 personele yüz yüze görüşme tekniği ile anket uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Bilgi Edinme Birimi'nden alınan verilere göre 2008 yılı itibariyle birime 979 adet Bilgi Edinme Başvurusu yapıldığı saptanmıştır. Yılsonunda düzenlenen birim raporuna göre bu başvuruların tamamının olumlu şekilde cevaplandırıldığı ve talep edilen belgelere erişim sağlandığı ifade edilmektedir. Başvuruların cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde %58.93'ünün erkeklerden; % 40.25'inin ise kadınlardan geldiği görülmektedir. Tüzel kişilik olarak yapılan kurum başvuruları ise % 0.82 düzeyindedir. Gerçek kişi başvurularının büyük bir yüzdesi (% 52.506) öğrencilerden ve % 42.83'ü üniversite dışındaki kişilerden (vatandaşlardan) oluşmaktadır. Başvurularda akademik personelin oranı %0.934, idari personelin oranı ise ancak %3.73'dür. Burada en dikkat çekici nokta ise akademik ve idari personelin katılımının (başvurularının) yok denecek kadar düşük bir seviyede olmasıdır. Öğrencilerden gelen başvurular incelendiğinde af, yatay geçiş ve diploma gibi konular üzerinde yoğunlaşıldığı görülmektedir. İdari personel izin, tayin, prim, ödemeler gibi konularda başvuruda bulunurken; akademik personel ise kadro, ödemeler ve tayinle ilgili başvurularda bulunduğu ortaya çıkmaktadır. Burada dikkat çeken bir diğer nokta da “iş arama ve istihdam edilebilme talebi” doğrultusundaki soruların bilgi edinme birimine sıkça (%7.32) yapıldığıdır. Bireylerin iş arama adına bilgi edinme birimine başvuruda bulunması da kanunun amacının dışında başka noktalara yöneldiğini göstermektedir. Kurum dışından (vatandaşlardan) gelen başvurular incelendiğinde Tıp Fakültesi Hastanesine ilişkin konuların, formasyon eğitimi (%7.61), yatay geçiş (%8.57), yaz okulu (%6.6), yüksek lisans başvuruları (%15.2) hakkında bilgilere ve üniversiteyle ilgili tanıtım materyallerine erişim (%4.76) gibi konuların ön planda yer aldığı görülmektedir. Burada bireylerin yönetime katılma düzeyinde başvurularının yok denecek kadar az olması dikkat çeken bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu bağlamda elde edilen veriler, “kanunun üniversite genelinde amacına uygun olarak uygulanmadığını”, “farklı bilgi edinme yolları olduğu halde birimin gereksiz başvurulara maruz kaldığını” ortaya koymaktadır. Bu olgu kanunun içeriğinden öğrencinin, personelin veya vatandaşın ciddi manada bilgisi olmadığını göstermektedir.

Çalışmanın ikinci aşamasında katılımcıların kanun hakkındaki bilgi düzeyleri tespit etmek amacıyla Erciyes Üniversitesi özelinde 110 kişilik örneklem grubuna yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak anket

uygulanmıştır. Bilgi Edinme Kanunu'ndan hakkında haberdar olan katılımcıların konuya ilişkin değerlendirmelerini ortaya koymak amacıyla likert ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucu elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılarak SPSS 15.0 programı ile analiz edilmiştir. Verilerin sıklık düzeyi ve yüzdeleri bulunarak, yorum ve analizler yapılmıştır.

3.1 Bulgular

Elde edilen araştırma bulgularını değerlendirmek ve yorumlamak açısından öncelikli olarak örneklemin demografik özelliklerine bakmak ve yorumlamalarda bulunmak daha yararlı olacaktır.

3.1.1 Katılımcıların Demografik Özellikleri

Araştırmaya katılanları cinsiyetleri açısından hemen hemen eşit bir dağılım söz konusudur. Katılımcıların % 48.2'si erkeklerden, % 51.8'i kadınlardan oluşmaktadır.

Yine katılımcıların yaş aralığına bakıldığında katılımcıların % 39.4'ü 25 ve daha az, % 28.4'ü 26-35, % 22'si 36-45, % 9.2'si 46-55 ve %9'u 56 ve üzeri yaş aralığında yer almaktadır. Böyle bir sonucun çıkmasında araştırmaya katılan öğrencilerin, genç akademik ve idari personelin varlığının etkili olduğu söylenebilir.

Araştırma örneklemini oluşturan kitlenin üniversite içindeki pozisyonu da bu araştırmanın ölçmek istediği sonuçlar açısından önemli bir veri niteliği taşımaktadır. Nitekim Bilgi Edinme Birimi'nden elde edilen verilerde personelin (özellikle akademik personelin) Bilgi Edinme Birimi'ne hemen hemen hiç yok denecek kadar az sayıda başvuruda bulunduğu gözlemlenmiştir. Bu açıdan personelin ankete katılımı ve değerlendirmeleri son derece önemli nitelik taşımaktadır. Bulgulara bakıldığında katılımcıların % 2.7'sini Profesörler, % 4.5'ini Doçentler, % 9.1'ini Yardımcı Doçentler (veya Dr.'ler), %10.9'unu Öğretim Görevlisi, Okutman ve Uzmanlar, % 9.1'ini Araştırma Görevlileri olmak üzere toplam % 36.3'ünü akademik personel; % 28.2'sini idari personel ve % 35.5'ini öğrenciler oluşturmaktadır.

3.1.2 Katılımcıların 4982 Sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'na İlişkin Değerlendirmeleri:

Ankete katılanların Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'ndan haberdar olup olmadığı, haberdarsa içeriğiyle alakalı olarak bilgi düzeyi, daha önce üniversite genelinde Bilgi Edinme Birimi'ne başvuruda bulunup bulunmadığı, bulduysa başvuru biçimi ve başvuru sonucu, bulunmadıysa gerekçesi ve söz konusu Kanun'dan haberdar olanların Kanun'a ilişkin değerlendirmeleri anketin devamında ölçümlenmek istenen değerlendirmeler arasında yer almaktadır.

3.1.2.1 Katılımcıların 4982 Sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'ndan Haberdar Olma Durumlarına İlişkin Bulgular:

Katılımcıların Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'ndan haberdar olma düzeyleri (Tablo 1'de) yer almaktadır.

Tablo 1: Katılımcıların Kanundan Haberdar Olma Durumları

Kanundan haberdar mısınız?	Sıklık	Geçerli Yüzde
Evet	65	59,1
Hayır	45	40,9
Toplam	110	100,0

Katılımcıların yaklaşık 3/5'i (%59.1) kanundan haberdar olduğunu, % 40.9'u da haberdar olmadığını belirtmiştir. Katılımcıların gerek eğitim düzeyleri gerekse kanunun yürürlüğe girmesi açısından yaklaşık 6 sene geçmiş olması haberdar olma açısından sonuçların yarının üzerine çıkmasında göz önünde bulundurulması gereken faktörlerdendir.

3.1.2.2 Kanun'dan Haberdar Olan Katılımcıların Kanun'un İçeriği Hakkında Bilgi Düzeylerine İlişkin Bulgular:

Tablo 2: Kanun'dan Haberdar Olan Katılımcıların Kanun'un İçeriğine İlişkin Bilgi Düzeyi Durumları

Ortalama Değerler	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
Kanunun içeriğiyle ilgili bilgi düzeyi	1,00	5,00	2,8209	1,07203

Katılımcıların Kanunu'nun içeriğine ilişkin bilgi düzeyleri kendi değerlendirmeleri ile ortalama 2.8209 olarak çıkmıştır. Ortalamanın 3'ün altında çıkması büyük çoğunluğunun “yetersiz” olarak nitelendirilebilen bilgi düzeyinde olduklarını göstermektedir. Kanundan haberdar olma düzeyi % 60'larda seyretmesine rağmen içerik olarak yetersiz bilgilendirme olduğu önemli bir eksikliğe işaret etmektedir.

3.1.2.3. Kanundan Haberdar Olan Katılımcıların Bilgi Edinme Birimine Başvurularına ve Başvuru Biçimlerine İlişkin Bulgular:

Tablo 3: Kanundan Haberdar Olan Katılımcıların Bilgi Edinme Birimine Başvuruları ve Başvuru Biçimleri:

Üniversite Bilgi Edinme Birimine Başvuruda Bulundunuz mu?	Sıklık	Geçerli Yüzde	Birime hangi yolla başvurduunuz?	Sıklık	Geçerli Yüzde
Evet	10	14.9	e-posta	10	100,0
Hayır	57	85.1	Başvurmayanlar	100	
Toplam	67	100,0	Toplam	110	
Kanun hakkında haberdar olamayan	43				
Toplam	110				

Bulgular değerlendirildiğinde Kanun hakkında haberdar olanların % 14.9'u birime başvuruda bulunurken, %85.1'i herhangi bir başvuruda bulunmamıştır. Bu oran göstermektedir ki katılımcılar içerisinde birime başvurma düzeyi oldukça düşük bir düzeyde seyretmektedir. Nitekim bilgi edinme biriminden elde edilen verilerde bu bulguları destekler nitelik taşımaktadır. Birime başvuruda bulunan 10 katılımcının tamamı (%100) e-posta yoluyla başvuruda bulunduğunu belirtmektedir. Bu sonuçta kanaat olarak göstermektedir ki yeni teknolojilerin ve özellikle internetin kullanımının ciddi derecede yaygınlaştığı ve e-devlet uygulamaları ile başlayan kamu sektöründe internet kullanımının kısa sürede benimsenip tüm kamu uygulamalarına hakim olacağı yönündedir.

3.1.2.4. Bilgi Edinme Birimi'ne Başvuruda Bulunan Katılımcıların Başvuru Neticesinde Aldığı Sonuçlara İlişkin Bulgular:

Tablo 4: Başvuru Sonuçları

Bulduğunuz başvuruda nasıl bir sonuç aldınız?		Frekans	Geçerli Yüzde
	Olumlu/Yeterli	7	70,0
	Olumlu/Yetersiz	2	20,0
	Olumsuz	1	10,0
	Toplam Başvuranlar	10	100,0
	Başvurmayanlar	100	
	Toplam	110	

Bilgi Edinme Birimi'ne başvuruda bulunan katılımcıların %70'i bulunduğu başvurudan olumlu ve yeterli sonuç aldığını belirtmiştir. % 20'si olumlu fakat yetersiz sonuç olduğunu belirtirken sadece % 10'u (1 kişi) olumsuz sonuç aldığına işaret etmektedir. Bu sonuç göstermektedir ki üniversitenin ilgili birimine yapılan başvuruların % 90'ına olumlu cevap verilmektedir.

3.1.2.5. Bilgi Edinme Birimi'ne Başvuruda Bulunmayan Katılımcıların Başvurmama Gerekçelerine İlişkin Bulgular:

Tablo 5: Başvuruda Bulunmayan Katılımcıların Gerekçeleri

Birime niçin başvuruda bulunmadınız?		Sıklık	Geçerli Yüzde
	Gerek duymadım	31	54,3
	Kanun ve içeriğinden haberdar değilim	11	19,3

	Yararlı sonuç alabileceğime inanmıyorum	9	15,8
	İleride problem yaratacağımı düşünüyorum	3	5,3
	Diğer	3	5,3
	Toplam	57	100,0
	Cevaplamayan (başvuruda bulunan+kanundan haberdar olmayan)	53	
	Toplam	110	

Daha önce Bilgi Edinme Birimi'nden elde edilen verilerde personelin katılımının hiç yok denecek kadar az olduğuna ilişkin bulgular elde edilmişti. Bu bulguların nedenini araştırmak üzere ankette yer alan bu soruda başvuruda bulunmama gerekçeleri araştırıldı. Elde edilen sonuçlara göre katılımcıların yarıdan fazlası (%54.4'ü) gerek duymadığını belirtmiştir. Bu sonuç bireylerin yönetimden memnun olduğu, bilgi edinmeye değer bilgilere ihtiyaç duymadıkları ya da eğer ihtiyaç duyuyorlarsa da bunu aracı kullanarak veya başka yollardan elde etme ya da çözüme aşamasında oldukları hakkında fikir verebilir. Katılımcıların diğer yüzdelinde %19.3'ü kanun ve içeriğinden haberdar olmadığı gerekçesiyle, %15.8'i bu çabanın boş bir uğraş olduğunu düşünerek yararlı sonuç alabileceğime inanmıyorum gerekçesiyle başvurmadığını belirtmiştir. İleride problem yaratacağımı düşünenler ciddi derecede bir çoğunluğu oluşturmamaktadır. Diğer bölümünü işaretleyen katılımcılarda bilgi edinme hakkından haberdar oldukları halde üniversitede böyle bir haklarının olduğunu bilmediklerini beyan etmişlerdir.

3.1.2.6. Bilgi Edinme Kanunu'ndan Haberdar Olan Katılımcıların Kanun ve Türkiye'deki Uygulaması Hakkındaki Değerlendirmelerine İlişkin Bulgular:

Tablo 6: Haberdar Katılımcıların Kanun ve Türkiye'deki Uygulaması Hakkındaki Değerlendirmeleri

BİLGİ EDİNME KANUNU	Minimum	Maximum	Ortalama	Std. Sapma
Yöneten ve yönetilenler arasında sağlıklı ilişkilerin kurulmasına yardımcı olmaktadır.	1,00	5,00	3,7031	1,06428
Ağırlıklı olarak yönetilene katkı sağlamaktadır.	1,00	5,00	3,3385	1,03497
Ağırlıklı olarak yönetene katkı sağlamaktadır.	1,00	5,00	3,0794	1,02078
Kanun ülkemizde layıkıyla uygulanmaktadır.	1,00	5,00	2,3485	,93632
Yasadaki eksiklikler kanunun amacına hizmet etmemektedir.	1,00	5,00	3,6032	,94254
Uygulamadaki eksiklikler kanunun amacına hizmet etmemektedir.	2,00	5,00	3,7302	,84637
Gerektiğinde üniversitemin bilgi edinme birimine başvuruda bulunurum.	1,00	5,00	3,8769	,94386
Başvuruda bulunduğumda olumlu sonuç alabileceğime inanıyorum.	1,00	5,00	3,2121	1,00023

Tablo 6’da yer alan katılımcıların ifadelerinin hemen hemen hepsi ortalamanın üzerinde çıkmıştır. En düşük değer olarak “kanun ülkemizde layıkıyla uygulanmaktadır” ifadesidir ki bu da ortalamanın oldukça altındadır. Bu sonuç göstermektedir ki katılımcıların kanunun ülke genelindeki uygulamasına inanırlıkları oldukça düşüktür (%2,3485). Yine ifadelerde yer alan olumsuz önermelere katılım derecelerinin de ortalamanın üzerinde çıkması yasadaki ve uygulamadaki eksikliklerin kanunun amacına uygun olarak kullanılmasını engellediğini göstermektedir. Buna rağmen katılımcılar gerektiğinde üniversitenin ilgili birimine başvuruda bulunacağını ve bulunduğu bu başvurudan olumlu sonuç alacağına ortalamanın üzerinde inanmaktadır. Bu da yasadaki ve uygulamadaki eksikliklere rağmen üniversite nezdinde iyimser bir havanın yer aldığına işaret etmektedir. Cinsiyet açısından bir değerlendirme yapıldığında ise erkeklerin kadınlara göre kanundan haberdar olma düzeyinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Ankete katılanların üniversite içindeki pozisyonları ile birime bilgi edinme başvurusunda bulunmama gerekçelerine bakıldığında doçent ve profesörlerin kanunun içeriği hakkında daha fazla bilgi sahibi oldukları görülmektedir. Bir diğer ifadeyle kanun içeriğinden haberdar olmama noktasında profesörler ve doçentler nezdinde herhangi bir sorun yokken öğretim görevlisi, okutman ve uzmanların yanı sıra öğrencilerde de bu konuda sıkıntı olduğu gözlemlenmektedir. “Başvuruda bulunduğu takdirde bunun ileride kendisine problem yaratacağı” endişesinin doçentler, öğretim görevlisi-okutman-uzman kadrolarında çalışanlarda görüldüğü ortaya çıkmaktadır. “Başvuru gereği duymama” noktasında çeşitlilik söz konusu olup ankete katılanlar nezdinde oranlandığında yaklaşık dağılım göze çarpmaktadır. “Yararlı sonuç alamayacağına” dair kanaate ise idari personel ve yardımcı doçentlerde rastlanmaktadır.

Tüm bunlardan hareketle üniversite genelinde personelden öğrenciye her pozisyondaki bireyin farklı gerekçelere dayanarak başvuruda bulunmadığı, gerek duymama noktasında da bireylerin hem fikir oldukları gözlemlenebilir. Başvuru gereği duymama nedenleri arasında ise “memnuniyet”, “bilgi ve belge edinme ihtiyacının başka yollarla karşılanması” ve “aracı kullanma” gibi farklı gerekçelere dayandırıldığı görülmektedir.

3.2 Değerlendirme

Erciyes Üniversitesi örneği bağlamında Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’nun bir kamu kuruluşu olan üniversitelerde amacına uygun olarak kullanılıp kullanılmadığını ortaya koymak amacıyla ilk olarak 2008 yılında yapılan başvurular incelenmiştir. İkinci aşamada ise 110 personelle yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak anket uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Bu bağlamda Bilgi Edinme Başvurularıyla ilgili bulguları şu şekilde sıralamak mümkündür:

- 2008 yılı itibariyle birime 979 adet Bilgi Edinme Başvurusu yapılmıştır. Başvuruların tamamının olumlu şekilde cevaplandığı ve talep edilen belgelere erişim sağlandığı ifade edilmiştir.
- Bilgi Edinme Başvurusu yapanların %58.93'ünün erkeklerden; % 40.25'inin ise kadınlardan oluştuğu görülmektedir. Tüzel kişilik olarak yapılan kurum başvuruları ise % 0.82 düzeyinde gerçekleşmiştir.
- Diğer yandan gerçek kişi başvurularının büyük bir yüzdesi (% 52.506) öğrencilerden ve %42.83'ü üniversite dışındaki kişilerden (vatandaşlardan) oluşmaktadır. Başvurularda akademik personelin oranı %0.934, idari personelin oranı ise %3.73'dür.

Erciyes Üniversitesi mensupları üzerinde yapılan anket uygulaması sonuçları ise şu şekilde özetlenebilir:

- Katılımcıların %59.1'i Bilgi Edinme Kanunu'ndan haberdar olduklarını belirtmişlerdir. %40.9'u ise kanundan haberdar olmadıklarını ifade etmişlerdir.
- Katılımcıların kanunun içeriğine ilişkin bilgi düzeyleri durumu ortalaması 3'ün altında çıkmıştır. Bu durum yetersiz bilgi düzeyinde olduklarını göstermektedir.
- Kanundan haberdar olan katılımcıların ancak %14.9'u ilgili birime başvuruda bulunmuştur. Başvurular ise e-posta yoluyla gerçekleştirilmiştir.
- Başvuruda bulunan katılımcıların %70'i olumlu-yeterli sonuç aldıklarını ifade etmişlerdir.
- İlgili birime başvuruda bulunmayanların %54.4 "gerek duymadıklarını", %19.3'ü "kanun ve içeriğinden haberdar olmadıklarını", %15.8'i ise "yararlı sonuç alabileceklerine inanmadıklarını" belirtmişlerdir.
- Katılımcıların kanunun ülke genelindeki uygulamasına inanılabilirlik oranları ise 2.3485 olarak saptanmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İnsan hakları ve demokrasinin gereği olarak Bilgi Edinme Hakkı kanunlaştırılmasıyla beraber kamu kurum ve kuruluşlarında yöneten-yönetilen arasındaki ilişkinin daha sağlam koşullarda ve saydam ve şeffaf düzeyde ilerlemesi noktasında atılan önemli bir adımdır. Ancak ne yazık ki bu kanunun düzenlenme amacına uygun olarak kullanımı noktasında teori ve pratikten kaynaklanan sorunların var olma geldiği noktasında ciddi endişeler

söz konusudur. Öncelikli olarak kanundan haberdar olma düzeyi zaman geçtikçe yükselmesine rağmen içerik olarak kanunun tam anlamıyla anlaşılması ve bu amaçla yönetime katılma, yönetim karar ve uygulamalarını öğrenme gibi konular toplum nezdinde halen eksikliklerin var olduğu alanlardır. Özellikle bilginin kaynağı ve işleyicisi olan, ülkenin kalkınma adına önemli lokomotiflerinden üniversitelerde kanunun layığıyla uygulanması kalkınma, ilerleme adına önemli bir uygulama alanıdır. Fakat ne yazık ki üniversitelerde kanundan haberdarlık düzeyi, kanunun içeriği ve başvuruya ilişkin esaslarda halen ciddi açmazlar söz konusudur.

Erciyes Üniversitesi Bilgi Edinme Birimi'nden 2008 yılına ilişkin alınan bilgi edinme başvurularında da ilginç sonuçlara rastlanmıştır. Öncelikli olarak araştıran, sorgulayan, irdeleyen akademik personelin varlığı hiç şüphesiz düzeltme ve yenilenme açısından yönetime ciddi katkılar sağlayacaktır. Fakat birime başvuruda akademik personelin varlığı hissedilmemektedir. Bu durumun kaynaklarına bakıldığında üniversite genelindeki işleyiş nedeniyle gerek duymama önemli bir gerekçe sayılabilir. Fakat gerek duymadığı halde bilgi edinme ihtiyacını gayri resmi ilişkiler yoluyla karşılaması veya yönetime katılmaya gerek duymaması gibi nedenler söz konusu ise bu da önemli sorunlara işaret edebilir. Yine birime yapılan başvurularda erkeklerin kadınlara nazaran kanundan haberdar olma noktasında önde oldukları söylenebilmektedir. Kanundan haberdar olanların çok büyük bir çoğunluğu (%85) birime bilgi edinme başvurusu yapmadıklarını belirtmişlerdir. Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'ndan haberdar olan kesimin de büyük çoğunluğunun kanunun içeriği hakkında yetersiz sayılabilecek düzeyde bilgi sahibi olarak kendilerini nitelendirdikleri görülmektedir.

Bu sonuçlar yönetime katılma noktasında önemli eksiklikler olduğunu ortaya koymaktadır. Üniversitenin bilgi edinme biriminden alınan veriler, yapılan başvuruların büyük çoğunluğunun “kişisel bilgilere erişim” veya “başka kaynaklardan rahat bir biçimde ulaşılabilecek bilgilerin birimden talep edilmesi” şeklinde gerçekleştiği, bunun da kanunun amacına hizmet etmediğini ortaya koymaktadır. Buna rağmen Bilgi Edinme Birimine yapılan başvurularda katılımcıların büyük çoğunluğu (%70'i) olumlu ve yeterli sonuçlar aldıklarını belirtmişlerdir. Başvuru şekillerine bakıldığında ise katılımcıların tamamı e-posta yoluyla başvuruda bulduklarını belirtmişlerdir. Özellikle internet teknolojilerinin insan yaşamına hızlı girişi ve kamu işlerinde kullanılabilirliğinin arttığı göze çarpan sonuçlar arasındadır. Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'na ilişkin katılımcıların değerlendirmelerin de ise yasadaki ve uygulamadaki eksikliklerin var olduğu ve bu nedenle kanunun ülkemizde layığıyla uygulanmadığı yönünde ortalama üzerinde yer alan bulgular elde edilmesine rağmen katılımcılar gerektiğinde üniversitenin bilgi edinme birimine başvuruda bulunma ve bunun neticesinde olumlu sonuç elde edebilme noktasında ortalamanın üzerinde yer alan ifadelerle iyimser ve güven duyan bir görüş birliği yaratmış görünmektedir.

Üniversitenin bilgi edinme biriminden alınan veriler ve anket neticesinde elde edilen bulgular neticesinde kanundan haberdarlık düzeyinde ciddi bir sorun olmadığı fakat içeriği anlama noktasında yetersiz kaldığı görülmektedir. Birimden elde edilen verilerde özellikle yapılan başvurularda bilgiye erişim kişisel bilgiler düzeyinde sınırlı kalmış ve yönetime katılma noktasında bir yönelim olmadığı görülmüştür. Anketler nezdinde ise başvuru yapmayanların çoğunlukta olduğu ve gerekçelerinin gereksinim duymamaya dayandığı gözlemlenmiştir. Bu karşılaştırma neticesinde elde edilen veriler ve bulguların farkındalık yaratma ve yönetime katılıma teşvik noktasında yönetilenlere, yönetilenler nezdinde uygulamaları gözden geçirme ve yön verme noktasındaysa yönetene katkı sağlayacağı temenni edilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akıllıoğlu, Tekin (1991). “Yönetimde Açıklık Gizlilik ve Bilgi Edinme Hakkı.” *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. 46(3-4):1-12.
- Al, Hamza (2007). *Bilgi Toplumu ve Kamu Yönetiminde Paradigma Değişimi*. Ankara: Vadi.
- Arklan, Ümit (2009). *Halkla İlişkiler ve Bilgi Edinme Hakkı: Türk Kamu Yönetimi Açısından Bir Yaklaşım*. İstanbul: Literatürk.
- Atamtürk, Dinçer (2009). *Bilgi Edinme Hakkı ve Niğde Üniversitesi Uygulaması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde: N.Ü. SBE.
- Aydın, A.Hamdi (2004). *Türk Kamu Yönetimi Sisteminde Temel Sorunlar ve Çağdaş Yaklaşımlar*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı (1994). “2001 Hedefleri Doğrultusunda 21.yy’a Girerken Türkiye’de Kamu Yönetiminin Geliştirilmesi ve Bazı Ülkelerdeki Uygulamalar.” *Araştırma Raporları II, Mayıs 1994*. Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- Canöz, Kadir (2008). “Kamuda Halkla İlişkilerin Yeni Yüzü: Bilgi Edinme Yasası.” *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergi*. 5(3): 141-152.
- Eken, Musa (1994). “Kamu Yönetiminde Gizlilik Geleneği ve Açıklık İhtiyacı.” *Amme İdaresi Dergisi*. 27(2): 25-54.
- Eken, Musa (1998). “Kamu Yönetimi ve Bilgi Edinme Hakkı”, *Yeni Türkiye Dergisi (İnsan Hakları Özel Sayısı II)*, 4(22): 1213-1216.
- Ertekin, Yücel (2000). *Halkla İlişkiler*. Ankara: Yargı.
- Eryılmaz, Bilal (2004, Ekim). “Kamu Yönetiminde Değişim” *Dünyada Kamu Yönetimindeki Dönüşüm ve Türkiye’de Kamu Yönetimi Öğretimine Yansımaları. II. Kamu Yönetimi Forumu: Bildiriler*, Uğur Ömürgönülşen ve K.Öktem (Ed.) İçinde. 7-8 Ekim 2004, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Basımevi.
- Hız, Yüksel ve Yılmaz, Zekeriya (2004). *Bilgi Edinme ve Dilekçe Hakkı*. Ankara: Seçkin.

- Grunig, James (2005). *Halkla İlişkiler ve İletişim Yönetiminde Mükemmellik*. Çev. Elif Özsayar , J.Grunig (Ed.), İstanbul: Rota.
- İyimaya, Ahmet (2003). “Bilgi Edinme ve Verilere Ulaşma Özgürlüğü.” *Ankara Barosu Dergisi*, 61(1): 41-47.
- Kaya, Cemil (2005). *İdare Hukukunda Bilgi Edinme Hakkı*. Ankara: Seçkin.
- Kazancı, Metin (1978). *Halkla İlişkiler Açısından Yönetim ve Yönetilenler: İmar ve İskan Bakanlığı Örnek Olayı*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Kazancı, Metin (1980). *Halkla İlişkiler*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Kazancı, Metin (2004). *Kamuda ve Özel Kesimde Halkla İlişkiler*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Ömürgönülşen, Uğur (1997). “The Emergence of a New Approach to the Public Sector: The New Public Management, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 52(1-4):517-566.
- Ömürgönülşen, Uğur ve M. Kemal Öktem (2003). “Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Yöneltil Uyumu”, *Kamu Yönetiminde Kalite 3. Ulusal Kongresi, Bildiriler*. Ankara: Türkiye Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları: 447-477.
- Özkan, Gürsel (2004). *Demokratik Yönetimin Birinci Adımı Bilgi Edinme Hakkı*. Ankara: Türkiye Kamu Sen Yayınları.
- Saran, Ulvi (2004). *Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma: Kalite Odaklı Bir Yaklaşım*. Ankara: Atlas.
- Soykan, Cavidan (2006). *Bir İnsan Hakkı Olarak Bilgi Edinme Hakkı*, Yüksek Lisans Tezi. Ankara, A.Ü. SBE.
- Sözen, Süleyman (2005). *Teori ve Uygulamada Yeni Kamu Yönetimi*. Ankara: Seçkin.
- Tekinel, Osman; Yurdakul, Oğuz ve Baytorun, Nafi (1987). “Üniversitelerde Halkla İlişkiler Uygulamaları.” *Halkla İlişkiler Sempozyumu*. 1987:85-96.
- TODAİE (1972). *İdarenin Yeniden Düzenlenmesi İlkeler ve Öneriler.*, Ankara: TODAİE.

Toker, Cem ve Birol Ekici (2003). “Vatandaş Odaklı Yönetim ve İçişleri Bakanlığı Uygulaması.” *Kamu Yönetiminde Kalite 3. Ulusal Kongresi: Bildiriler*. Ankara: Türkiye Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları: 3-25.

Yalçınbayır, Ertuğrul (2004). “Anayasa ve İnsan Hakları Bağlamında Bilgi Edinme Kanunu”, *Bilgi Edinme Hakkı Paneli (5 Mayıs 2004)*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 6-12.

Yalçındağ, Selçuk (1987). “Kamu Sektöründe Halkla İlişkiler Uygulamaları ve Sorunların Genel Görünümü”, *Halkla İlişkiler Sempozyumu 1987:55-85*.

Yıldırım, Ramazan (1998). “İdare Hukuku Açısından Bilgi Edinme Hak ve Özgürlüğü”, *İdari Usul Kanunu Hazırladığı Uluslar arası Sempozyumu (17-18 Ocak 1998)* Ankara: T.C Başbakanlık Basımevi. 227-238.

<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Asp?MevzuatKod=1.5.4982&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=bilgi%20edinme%20hakkı>. 15.01.2010.